

DEPURACIÓ, AGENÇAMENT I CONTEXTUALITZACIÓ DELS TEXTOS.
RESSENYA D'OBRA COMPLETA (NOVA EDICIÓ, REVISADA), VOL. I-III,
DE VICENT ANDRÉS ESTELLÉS (TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2014-
2015-2016). DIRECTORS D'EDICIÓ: VICENT SALVADOR I JOSEP
MURGADES
Anna L. Díaz
Florida Universitària

El «pensat i fet», la improvisació i la inconstància són tòpics que acompanyen sovint l'estereotip dels valencians i de la seua cultura. D'altra banda, en el panorama general dels estudis de literatura catalana contemporània, i això mateix es pot dir d'altres latituds literàries, és freqüent trobar aproximacions impressionistes —no per això mancades de valor, alerta!— a les obres de creació. També hi trobem elucubracions teòriques que poden ser molt fecundes si no s'entesten a emmotllar els textos als esquemes preconcebuts per la teorització. Hi ha, a més, l'erudició historicista desagregada que aborda aspectes aïllats de les biografies dels autors o de les circumstàncies històriques. Ara bé, un dels capítols més minsos d'aquests estudis, a causa de la seua laboriositat i falta de brillantor, és el dedicat a fixar críticament els textos que hauran de ser objecte d'anàlisi. Parlem ara de la producció contemporània, no de la producció d'altres segles, que reclama més clarament l'ajut del filòleg i de l'editor crític. Ben mirat, la comesa és com establir els fonaments de l'edifici analític.

Certament, en la literatura contemporània, a moltes obres no els cal aquesta mena de treballs, perquè els autors corresponents han revisat meticulosament unes edicions definitives, i aleshores els analistes troben un camí més expedit. Però hi ha autors com ara Vicent Andrés Estellés que, bé per la seua mort prematura o pel seu capteniment creador, demanen una mà curadora: una mà que pose ordre, pòstumament, en els seus escrits, que consulte les fonts documentals, que esmene errors editorials, i —cosa més important en el cas d'Estellés— que reordene i fins i tot reestructure els poemaris que van anar publicant-se en vida de l'autor, editats a vegades molts anys després de la seua escriptura. Aquesta tasca era peremptòria en el cas d'Estellés, un poeta de produc-

ció torrencial que mereix un lloc destacadíssim en el cànon de la literatura catalana contemporània. I no és que Estellés no palese sovint un rigor d'autocorrecció i una consciència del seu ofici d'escriptor i del seu valor literari, no, ans al contrari.¹ Però cal comptar també amb les circumstàncies del món literari valencià, amb la urgència d'esperonar civilment un país en etapes històriques difícils, amb les inevitables i funestes precipitacions editorials... I encara: Estellés va ser més acurat amb la creació de poemes que no pas amb la configuració de poemaris. Tot plegat, aquest munt de factors fa que els deu volums de l'edició anterior de la seua *Obra completa* palese els defectes d'un treball fet editorialment a batzegades i amb una escassa planificació. A més, poemaris rellevants com són *L'inventari clement de Gandia* o l'emblemàtic *Llibre de meravelles* hi van quedar exclosos per raons diverses.

La nova edició, revisada a fons, ampliada i reorganitzada, ordenada prenent com a base la progressió cronològica de la producció, s'acosta molt al que es qualifica d'edició crítica. De fet, l'equip que va planificar-la, dirigit per Josep Murgades (Universitat de Barcelona) i Vicent Salvador (Universitat Jaume I), va esmerçar molts esforços a examinar els manuscrits i mecanoscrits existents en l'arxiu o fons de la família Estellés, col·lacionar variants, determinar cronologies i rescatar textos inèdits.

El projecte ha pres cos definitiu en una publicació que es va iniciar el 2014, al ritme d'una entrega per any, amb extenses i documentades introduccions on el curador de cada volum (Ferran Carbó per als dos primers i Vicent Salvador per al tercer) contextualitza adequadament el conjunt del llibre, descrivint el contingut i anotant tot allò que explica el complex procés de producció de l'obra, no sense incloure-hi alguns documents inèdits, creatius o complementaris. El lector, tanmateix, es troba després amb uns textos nets, sense notes enfarfegades, només poemes nus, disponibles per a una lectura generadora de plaer estètic, com cor-

---

¹ Vegeu, per exemple, V. Salvador, «Coral romput, de Vicent Andrés Estellés. El mecanoscrit de la tercera part del poema», dins Joan R. Veny-Mesquida i Jordi Malé (ed.), *La filologia d'autor en els estudis literaris. Textos catalans dels segles XIX i XX*, Lleida, Aula Màrius Torres - Pagès Editors, 2013, p. 327-345.

respon a la qualitat artística de l'autor. Cal dir també que l'editorial ha tingut bona cura de la presentació formal dels volums, que és incontestablement delicada i elegant.

El volum primer aplega els vuit poemaris primers de l'autor, escrits en la primera meitat dels anys cinquanta, aproximadament entre 1952 i 1957: *Ciutat a cau d'orella*, *Donzell amarg*, *La nit*, *L'Hotel París*, *El monòleg*, *Testimoni d'Horaci*, *L'entreacte* i *La clau que obre tots els panys* (on apareix el preciós «Coral romput», que tan eficaçment va saber difondre la veu d'Ovidi Montllor). Es tracta del que l'autor considerava com les seues «homilies d'Organyà» (aquest era el títol que va posar al volum de l'edició anterior de l'*Obra completa*, on s'inclouien els seus primers poemaris), és a dir, els seus primers fruits com a poeta en català.² Tot plegat, bona part d'aquests versos corresponen a l'època de les «tenebres» del poeta, una època marcada a foc per la mort de la seua primera filla de tres mesos d'edat. Carbó fa amb rigor una detallada descripció del material poètic que presenta, alhora que situa, en la mesura possible, la cronologia de l'escriptura.

Més difícil és aquesta labor d'ordenació cronològica en el segon volum, que abasta la producció iniciada en els darrers anys de la dècada dels cinquanta, tot i que alguns poemaris degueren ser retocats, ampliat o acabats definitivament uns anys més tard. Com hem dit, la incorporació de *L'inventari clement de Gandia* (un recull de versos perdut durant molts anys i recuperat recentment de manera rocambolesca) i el *Llibre de meravelles* enriqueix el contingut d'aquest segon volum amb llibres que no constaven en l'edició anterior de l'*Obra completa*.³ *L'incert presagi*, *Mort i pam*, *El primer llibre de les èglogues* —un capítol de la creació este-

---

² Vegeu, molt recentment, un breu recull inèdit de poemes en català «Ombra d'ales a l'aigua», d'escriptura anterior, que Carbó ha reproduït i comentat en el capítol V del seu llibre *Paraules invictes. Cinc estudis de poesia catalana del segle XX*, València, PUV, 2016.

³ Jordi Oviedo, 2013 «De *L'inventari clement de Gandia* a l'edició crítica de l'obra de Vicent Andrés Estellés: el periple d'un poeta contemporani», dins V. Salvador i M. Pérez Saldanya (ed.), *L'obra literària de Vicent Andrés Estellés: gèneres, tradicions poètiques i estil*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua, p. 467-481

llesiana que fascinava Joan Fuster—, *L'inventari clement* i *L'engan conech* completen el repertori d'aquesta segona entrega que Carbó situa i comenta amb precisió en la seua «Introducció», on caracteritza aquesta etapa com el trànsit de les «tenebres» a les «meravelles».

El tercer volum és el darrer i més extens dels apareguts fins ara. Aplega dotze poemaris, alguns dels quals consten d'un sol poema extens. Aquests són els títols: *A mi acorda un dictat*, *Colguen les gents amb alegria festes*, *Renana*, *Homenatge a Lluís Milà*, *Epitafis*, *Ritual*, *Rosa de nit*, *Quadern per a ningú*, *Per a tota la mort*, *L'amant de tota la vida*, *L'ofici de demà* i *El gran foc dels garbons*. Salvador, el curador d'aquest volum, emparella algun dels poemaris més curts a fi d'estructurar d'una manera més entenedora l'itinerari creatiu de l'autor i la progressió de les seues temàtiques i maneres poètiques. Els dos primers títols, per exemple, corresponen encara al ressò del centenari d'Ausiàs Marc l'any 1959: són uns títols manllevats a versos del vell poeta gandíenc, com ho era *L'engan conech* del volum anterior. Els tres darrers poemaris, més extensos, presenten ja gruix de llibre i marquen una progressió en la poètica de l'autor cap a una mena de lírica narrativa que culmina amb *El gran foc dels garbons*, una de les obres principals del poeta de Burjassot, dedicada als seus orígens familiars i locals en aquesta població de l'Horta. Cal destacar que els 149 sonets que integren aquesta obra són els que corresponen a una segona edició, ampliadíssima, del llibre, que en la primera edició, la recollida en l'OC primitiva, constava només de 103 poemes (un dels quals, a més, es va eliminar en la reedició). En els tres anys que transcorren entre una edició i l'altra, l'autor va refer radicalment el seu llibre, que passa a ser, així, una obra nova. Els lectors podran gaudir ara d'aquesta segona edició que fins ara només es podia llegir en una edició de luxe (amb il·lustracions del pintor Francesc Lozano), de tiratge restringidíssim i exhaurida fa anys. Aquest és un dels atractius que presenta la nova iniciativa editorial.

La nostra és una revisió succinta de l'ingent treball de depuració, agençament i contextualització que aquests tres volums han encetat. No resta sinó desitjar que aquest projecte d'edició del gran poeta valencià continue al ritme pausat però implacable que ha seguit fins ara, contra-

dient els tòpics de la inconstància i la improvisació, per a profit dels estudiosos i per a plaer dels lectors amatents del poeta de Burjassot.